

48030

17

EN SEPTEMBERDAG VID NORSA

Det är en morgon i mitten av september. När jag gläntar på persiennen vid halv femtiden på morgonen är det tät dimma och väderet förefaller rätt grått och trist. Längtan tillbaka till den goda sängvärmen verkar ett tag att få överhanden men lusten att komma ut i markerna segrar dock -- som så många gånger tidigare. Alltså här det i väg till Norsa i arla morgonstund. Det visar sig att dimman ligger i ett par stora stråk över staden och neråt sjön är det nästan klart, tvärt emot vad som oftast brukar vara fallet. Det är ett strålende väder. Alldeles kavlugt. Bortöver Ståholmslandet ligger en dimbank, varigenom ljuset från den uppgående solen silas. Ett reapiän har ritat en vit strimma över himlen. Vindarna däruppe har förvandlat den till en slingrande orm och med stjärten ringlande ned bakom Runskär.

Det är mycket fågel i rörelse över åmynningen och sjön därutånför. Nästan var man ser kretsar gråtrutar omkring och bland dem ännu rätt mycket skrattnåsar, även om de bara utgör en bråkdel av det antal som förekom här under häckningstiden. Enstaka fiskmåsar kan urskiljas. Åtskilliga skäggdoppingar skymtar ute på fjärden. En hona av knipa simmar i åkanten.

Några vadare

Vid den kanaliserade Norsabäckens mynning håller några vadare till. Ett par drillsnäppor flyger med bågbojda vingar över vattenytan. En brushane vadar omkring i det grunda vattnet, då och då plockande med näbben i bottenlammet efter föda. En enkelbeckasin intar skyddsställning i strandvegetationen. Den är svår att upptäcka då hans i svart, gult och brunt streckade dräkt får den att verka som en fixeringsbild. Ett par rätt så små vadare flyger förbi. De ger ifrån sig locklåten "kyyr", som talar om att det är kärrsnäppor. Från mäden intill ljuder låten från några grönbenor. Och en svartsnäppa.

Det är i stort sett allt i vadarväg i dag. Vadarna har haft sin glansperiod härnere i juli och augusti. Ännu en tid kan man se vadare men några mängder blir det nog inte fråga om.

De örtrika markerna kring oljehannen är tillhåll för proviantserande pipplärkor, finkar och andra småfåglar. De tunna, spröda lockropen från ängspiplärkor och trädpiplärkor hörs då de byter uppehållsplats. Ett mycket tunt, liksom sugande "tsiif" röjer att även rödstrupiga pipplärkor finns med i flockarna, sällsynta gäster från fjälltrakterna. En annan fågel från fjällen hörs och ses också här, nämligen blåhaken. Den har kvar en del av sin vackra röda och blå teckning på bröstet. Senare under vandringen stöter jag upp blåhakar upprepade gånger. De röjer sig genom sitt läte, "rapp, rapp", som liknats vid det ljud som uppstår då en flagglina av vinden bringas att slå mot stängen.

Hämplingar, grönfinkar, sädesärlor, bofinkar och stenskvättor utgör ytterligare inslag bland småfågelskarorna kring oljehannen.

Gärdsmygens sång

Från stenrösen vid vägbanken ljuder plötsligt en sång som får mig att lystra. Gärdsmyg. Kan det verkligen vara möjligt? Det är flera år sedan jag sist hörde den arten. Jo, mycket riktigt. Nu får jag även höra dess varningsläte, ett hårt smackande och strax får jag även se den pigga krabaten fara ut och in bland stenarna. Det är

alltid mycket uppfriskande att möta gärdsmygen. Den lilla tallkotten till fågel, näst efter kungsfågeln vår minsta fågelart, är ett otroligt energiknippe. Den i förhållande till fågelns storlek häpnadsväckande kraftiga sången liksom exploderar och vibrerar fram ur den lilla fågelkroppen med virtuositetsmässigt löpande drillar som plötsligt ändrar tonläge på ett nästan halsbrytande sätt. Sången kan man få höra praktiskt taget vilken årstid som helst där fågeln är tillfinnandes. Just nu framför han den lite dämpat, som om han inte hade lust att släppa på för fullt. Två fiskgjusar står ryttlande ute över fjärden. De konverserar med varandra med visslingar i olika moduleringar. Lätena låter spåda för att komma från så stora fåglar. En brun kärnhök, en gammal vacker hane, kommer glidande över vassen på högt lyftade vingar. En av området absolut ståtligaste synen. Hans framfart markeras av lyftande gräsänder och kricken.

Vemodigt läte

Ett vackert lockläte uppifrån luften får mig att lystra. "Plyyi-e" ungefär ljuder det, tretönigt och mycket stämmingsfullt. Jag vet att det härrör från kustpipare, som jag kunnat glädja mig åt härnere några gånger tidigare. Fågeln kommer inom synhåll. Den flyger rätt högt med stadig kurs söderut. Den är övervägande grå till färgen, vilket visar att det är en ungfågel. En mörk fläck längst in vid vingfästet, "armhålorna", är ytterligare bevis för att artbestämningen är riktig. Det vackra, vemodiga lätet ljuder än en gång innan fågeln försvinner i fjärran, kanske på väg ända till Afrikas sydligaste kuster. För knappt två månader sedan har den sett dagens ljus någonstans på tundran i nordligaste Ryssland eller Sibirien. Jag kan inte låta bli att citera vännen Erik Rosenberg, som skriver om denna fågel: "Man känner sig liten och undrande inför naturens krafter, som driva sitt spel i den ensamma, gråa fågeln med det sorgsna lätet och leda honom längs osynliga banor på tusenmilafärd över land och hav".

På min vandring längs sjölandet kommer jag så småningom till hagar na nedanför Odelbo. Går man in bland dungarna där sker en hastig förändring av natursceneriet. Mellan skogen och dungarna längs stranden utbreder sig slån- och törnbuskomgärdade betesmarker. Saftigt gröna gräsängar omväxlar med partier med hällar och stenblock. Inramade i frodig buskvegetation ligger ett par små torpstugor, i nutiden nyttjade som sommarbostäder. Här och där sticker ängschampinjoner upp sina vita huvuden ur grässvälten. Några fridfullt betande kor fullständigt den pastorala idyllen.

God mat tillgång

Här finns gott om småfågel, ty här är god tillgång på mat. Markerna är bärrika och den solvärmeabsorberande terrängen skapar förutsättningar för ett rikt insektsliv. I mitt specialgjorda fältprotokoll i fickformat kan jag i rask följd bokföra drygt tjuget arter. Trastfåglarna är representerade av björk-, tal-, rödvinge- och koltrast. Till denna familj hör också rödhake och rödstjärt. Den senare hörs och syns på flera håll. Deras stjärtar lyser glöd-röda när de försvinner i grandunklet. Av sångare, släktet Sylvia, ses svarthätta, trädgårds- och ärtsångare. De har smackande läten, mycket snarlika men dock artskiljande för den tränade lyssnaren. Lövsångaren, Sveriges vanligaste fågel, syns överallt bland träd och buskar. Av andra arter som noteras här kan nämnas grå flugsnappare, järnsparv, bofink och bergfink. Den senare förekommer i norra Sverige. Det kan vara av intresse att veta att sydgränsen för hans häckningsområde synes gå genom Bergslagen, blott någon

mil norr om Köping.

Här är det lämpligt att slå sig till ro en liten stund mitt i fågelrikedomen. En sten bjuder bekvämt ryggstöd. Fågellivet omkring ger hela tiden underhållning. Ett varningskri från en talgoxe får mig att titta upp. En sparvhök är orsak till oren. Han kommer störtande fram i en glänta mellan dungarna och är strax försvunnen bland snåren. En närmare granskning av himlen visar att det är fler rovfåglar i farten. Mot ett moln avtecknar sig två kretsande vråkar. Genom noggrannare studium i kikaren kan de bestämmas till bivråkar. De skruvar sig upp i höjden och skjuter sedan med god fart mot söder. Senare kommer ytterligare några bivråkar, en ornvråk, ett par fiskgjusar och en brun kärrhök, alla med sydlig kurs. Vid riktigt gynnsamma väderleksförhållanden, dagar med svaga, helst sydliga vindar och termikbildande åskfronter, kan rovfågelssträck om tiotal, kanske hundratals fåglar ses dra söderut.

67 arter

Jag går ett slag längs vasslandet nedanför Ståholm för att se vad som kan finnas där. I vassen är det fortfarande gott om sävsångare, rörsångare och sävsparvar. Ett par törnskator sitter på ledningsstolparna då och då görande utfall i luften efter insekter. En häger lyfter upp från vasskanten och strax efter en till. Någon eller några av dessa fåglar brukar ha stadigt tillhåll så här års.

Ytterligare en del fågelarter skulle ha kunnat omnämnas i den i kronologisk ordning lämnade redogörelsen. Jag nöjer mig dock med att nämna att protokollet sedan det kompletterats och summerats upptar 67 arter, som iaktogs under min ca fem timmar långa vistelse vid Norsa. Det visar vilken god observationsplats för fåglar här är. Jag minns att man vid Oset, den berömda fågelparken vid Hjälmaran utanför Örebro, i slutet av september eller början av oktober vid enstaka tillfällen kunde notera mellan 70 och 80 arter. Men det är att märka att observationerna då gjordes av många personer och som regel pågick från ~~kvällen~~ gryningen till långt fram på eftermiddagen.

Avsikten med mina artiklar om Norsa är att fästa uppmärksamheten på det rika fågelliv som finns alldeles inpå stadens knutar. Den gångna säsongens goda utbyte av fågelstudierna styrker min uppfattning om det berättigade i en fredning av området. I själva verket torde Norsa vara det mest skyddsvärda objektet i Köpingstrakten, ja kanske rentav i hela länet. Det bör vara en angelägen uppgift för alla med natur- och friluftsans intresse att nedverka till att området räddas undan exploatering.

Arne Eklöv

UTDRAG ur Almäna jakttider

gällande fr.o.m. 1.7 1970 (gällande Västmanlands och Örebro län).

För vårt områdes del har skett förändring angående kanadagås:

Kanadagås: tidigare helt fridlyst. Nu jakttid 16 sept. - 15 okt. i Västmanlands och Örebro län.

I VOF:s introduktionsnummer står övriga jakttider, som också gäller Örebro län.

De som har synpunkter på jaktvårdsfrågor och jakttider bör föra fram dessa till VOF:s styrelse. Vi hoppas kunna intimt samarbeta med berörda parter. SOF:s fågelskyddskommitté är vårt eget förberedelseorgan i dessa frågor. Per Porenus har åtagit sig kontaktmannskapet med SNF och myndigheter.